

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՇՏՏԱԹԵՐԹ

Շաբաթի 15 Յունիս 2019 - Թիւ 12

Հրատարակչութիւն՝

Արեւմտեան Հայաստանի
Ոստմնասիրութիւններու Կեդրոնի

Հետադարձ կապ
mfa@warmeniagov.com

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջին էջ	1
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւն	2
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն	4
Յօդուածներ	6
Կրթութիւն եւ գիտութիւն - Պատմական	8
Կիլիկիա	10
Պետական փաստաթուղթեր	11
Վերջին էջ	16

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՎՍՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԹԻՐ

Շաբաթ 15 Յունիս 2019 - Թիւ 12

**ՀԱՅՈՑ ԱՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆՊԱՆՆ Է ՈՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՆԻ ՄԸ ԿԸ ՀԱՄՆԻ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՅԹԻ ԵԶՐԱԲԱԿԻՉԻՆ**

Արեւմտեան Հայաստանի հաւաքականը ԿՈՆԻՖԱ ԵՒՐՈ ԱՐՏՏԱԿԻ - CONIFA EURO ARTSAKH 2019-ի ՓՈՒՆԱՆՈՅԵԱՆ

**ԳՐԱԻԵԱԼ ԱՐԵՎՍՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, ԵՐՈՐԱՅԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՄԷՋ ԱՊՐՈՂ, ԱՐԵՎՍՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ՝
ԱՐՑԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՐԻԿ ԱԶԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՊՈՒՏԱԿ ԹՐՈՇԸ ԲԱՐՁՐ ՊԱՀԵՑԻՆ**

2019 - Յունիսի 1-էն մինչեւ 9-ը

Ստեփանակերտի հանրապետական մարզադաշտին վրայ CONIFA European Football Cup 2019-ի շրջանակներէն ներս, Յունիսի 9-ին կայացաւ ֆուտբոլի Եւրոպայի առաջնութեան եզրափակիչ փուլը, ուր այսօրեանի տիտղոսին համար պայքարեցան Արեւմտեան Հայաստանի եւ Հարաւային Օսէթիոյ հաւաքականները:

Հանդիպման միակ գոլը 77-րդ րոպէին խփեց Հրաւային Օսէթիոյ հաւաքականի ֆուտբոլիստ Իբրահիմ Բազաւելը, այդպիսով յաղթանակ պարգեւելով իր թիմին:

CONIFA-2019-ի յաղթող ճանչցուեցաւ Հարաւային Օսէթիոյ հաւաքականը՝ արժանանալով գաւաթի: Արեւմտեան Հայաստանի ֆուտբոլի հաւաքականը գրաւեց երկրորդ տեղը:

Կը շնորհաւորենք մեր թիմը, առաջին հերթին զեղեցիկ խաղին, անմոռանալի պահերուն համար, որ պարգեւեց ոչ միայն Արեւմտեան Հայաստանին, այլեւ աշխարհասփիւռ հայութեան: Շնորհակալութիւն ԿՈՆԻՖԱՅԻՆ այս մրցաշարը իրականութիւն դարձնելուն համար, Արցախին ու մասնաւորապէս արցախցիներուն՝ անմնացորդ երկրպագելնուն եւ այս մրցաշարը բարձր մակարդակով անցընելնուն համար:

Պաշտօնական Լուրեր

Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի ներկայութեամբ Հայաստանի մասին պատմական բանավէճ՝ Ֆրանսայի Ազգային ժողովէն ներս

Ֆրանսայի Ազգային ժողովի Կոլբերտի անուան սրահէն ներս այս քննարկման նիւթը նախաձեռնուած էր Ֆրանսայի Ազգային ժողովի պատգամաւոր, Ֆրանսա-Հայաստան բարեկամութեան խումբի նախագահ ժակ Սարիլոսեանին կողմէ, եւ բաւական անսպասելի էր:

Վերսալի Միջազգային Պայմանագիրի ստորագրման հարիւրամեակէն 15 օր առաջ, եւ Սեւրի պայմանագիրի հարիւրամեակի նախօրէին՝ պատգամաւոր ժակ Սարիլոսեանը Հայաստանի հարցով մասնագէտներու խումբ մը հրաւիրեց, ինչպէս նաեւ կատարուած «թափշեայ յեղափոխութենէն» մէկ տարի անց: Ի՞նչ են հեռանկարները: Մենք հանդիպեցինք:

— Հայաստանի մէջ Ֆրանսայի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Ջոնաթան Լակոսին, որ փայլունօրէն ներկայացուց Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան պատմականն ու անոր ապագան,

— Ազգային ժողովի Ֆրանսա-Հայաստան բարեկամութեան խումբի նախագահ պատգամաւոր Ջիլբեր-Լիւկ Ղեւինազին, որ ներկայացուց Հայաստանի տնտեսական վիճակը եւ ֆրանսական ընկերութիւններուն հետ համագործակցութեան պայմաններուն մշակումը, ինչպէս նաեւ ՄԲԻ-ի (Ֆրանսական համալսարանի) շնորհիւ վերապատրաստման ծրագիրները

— ՄԲԻ-ի ղեկավար ժան-Մարկ Լաւեսը ներկայացուց համալսարանի ոլորտներն ու անոր կրթական նպատակները, որոնցմով ձեւաւորուեցան ընկերութիւններու համագործակցները, ինչպէս նաեւ երկու տարուայ ընթացքին կազմաւորուեցան ոլորտներու ուսուցման նոր ձեւերը, որոնք առաւել յարմար էին Հայաստանի մասնագիտական կարիքներուն համար:

— Նախագահ Արմենակ Աբրահամեան յիշեցուց Արեւմտեան Հայաստանի հայերու յանձնառութիւնը 1988 թ.-ի Երկրաշարժէն յետոյ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան կարիքաւորներուն առաջին անհրաժեշտութեան օգնութիւն ցուցաբերելուն եւ աջակցութիւնը Արցախի քաղաքացիական բնակչութեան պաշտպանութեան:

Ջարգացման տարբեր ծրագիրներու կիրառումը, ինչպէս նաեւ թէ Ֆրանսան անհրաժեշտաբար պէտք է հաշուի առնէ Հայաստանի, Արեւմտեան Հայաստանի եւ Արեւելեան Հայաստանի երկու շնչուղիները՝ միջազգային իրաւունքի կիրառման շրջանակներէն ներս, որոնք են պայմանագիրներն ու համապատասխան իրաւարար վճիռները:

Հյուպատոս Ռեմի Մաքինջյանը, իր աջակցութիւնն է հայտնել Ֆրանսիային Հայերի դեմ ցեղասպանութեան ժխտման դեմ պայքարելու գործում, ամրապնդելու տնտեսական համագործակցութիւնը Ֆրանսիայի եւ Հայաստանի միջեւ, նոր տեխնոլոգիաների, գյուղատնտեսութեան զարգացման գործում, եւ հատկապէս աջակցելու Արեւմտյան Հայաստանի իրավունքների կիրառմանը, ինչը թույլ կտա բացել Արեւելյան Հայաստանը:

— Ռոբերտ Աճեմյանը միջամտել է ֆրանսիական քաղաքացիտարանների եւ Արցախի միջեւ բարեկամութեան խարտիայի վերացմանը հարցով, որը կարող է միջազգային իրավունքի ճանաչված կա չճանաչված այլ պետությունների հետ փոխհարաբերությունների համար կիրառվել:

Այլ ներկաներ ևս հարցեր են ուղղել Ֆրանսիայի եւ Հայաստանի միջեւ գործընկերության մասին: Բանավէճը ընթացավ եկուստեք հարգանքի և փոխըմբռնման միջավայրում:

Բանավէճը տեւեց երեք ժամ, որին հաջորդեց հյուրասիրություն եւ լուսանկարվելու արարողությունը:

Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի հանդիպումը Վահան Շիրխանեանին հետ

Մայիսի վերջը Արեւմտեան Հայաստանի գրասենեակէն ներս տեղի ունեցաւ Արմենակ Աբրահամեանի եւ Վահան Շիրխանեանի հանդիպումը:

Հանդիպման ներկայ էին Արեւմտեան Հայաստանի վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը, Արեւմտեան Հայաստանի անվտանգութեան նախարար Յովսէփ Յովսէփեանը եւ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային խորհուրդի անդամ Վազգէն Սիսլեանը:

Վահան Շիրխանեանը ներկայացուց ծրագիր մը, ըստ որուն պէտք է ստեղծուի բարձրաստիճան սպաներն ու պահեստազօրի սպաները համախմբող կազմակերպութիւն, որուն կրնան մասնակից դառնալ նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի եւ Արեւելեան Հայաստանի սպաները: Հանդիպման՝ նախագահ Արմենակ Աբրահամեանը պրն .Շիրխանեանին ներկայացուց Արեւմտեան Հայաստանի ռազմական վարդապետութիւնը եւ մէկ օրինակ ալ նուիրեց անոր:

Հանդիպման որոշուեցաւ մօտակայ ժամանակներուն խորհրդածողով հրաւիրել տարածաշրջանի բնիկ ժողովուրդներու անվտանգութիւնը քննարկող թեմայով:

Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրական արդի պայքարի հոգեւոր հայր՝ Գուրգեն Յանիգեանի աճիւնը ամփոփուեցաւ Եռաբլուրի մէջ

5 Մայիս 2019-ին, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնական պատուիրակութիւնը մասնակցեցաւ, Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրական արդի պայքարի հոգեւոր հոր՝ Գուրգեն Յանիգեանի սրբազան աճիւնի Եռաբլուր փոխադրման արարողութեանը:

Պատուիրակութիւնը կը բաղկանար Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան շարք մը նախարարներէ եւ պատգամաւորներէ, Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանի գլխաւորութեամբ:

Կարինցի Գուրգեն Յանիգեանը, ինչպէս Վարչապետ Սարգիսեանը շեշտեց տեղին կատարած մամլոյ հարցազրոյցի մը ընթացքին, խորհրդանիշն է Արեւմտեան Հայաստանի Հայրութեան աննկուն եւ ազգային պատուխնդրութեամբ մղուած վճռականութեանն ու Հայրենիքի կորուստի մերժողական ոգիին: Ան իր ինքնուրին որոշումով իրականացուցած քայլով, անքամ մը եւս ողջ աշխարհին հիշեցուց որ Հայ ազգի, եւ մանաւանդ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներու ոտնակոխումի եւ անտեսութեան դիմաց Հայրութեան համբերութիւնը անսահման չէ, եւ որ՝ եթէ միջազգային օրենքի սկզբունքներն ու դաշնագրերն ու վճիռները բաւարար չեն Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներու իրականացման համար ապա Հայ ժողովուրդը կը դիմէ այլ ուղիներու եւ միջոցներու, պայք երբէկ չի զիջիր իր իրաւունքներէն:

Այս է Գուրգեն Յանիգեանի հերոսութեան պատգամը, որու մասին Վարչապետ Սարգիսեանը մատնանշելով Եռաբլուրին մէջ հաւաքուած հազարաւոր բազմութեան. «Ազգի համար զոհուիլը ինքնապատակ չէ, մարդ կը զոհուի հանուն ընթացող եւ շարունակուող ազատագրական պայքարի: Եթէ այս բոլոր հայորդիները որոնք այսօր այստեղ կը գտնուին՝ անկեղծ են իրենց սկացնունքներուն մէջ, ապա իւրաքանչիւրը պէտք է մասնակից դարնայ Գուրգեն Յանիգեանին մեկնարկ տուած ազատագրական պայքարին»: Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը այս խօսքերը արտասանեց ակնհայտ գայրոյթով եւ մտահոգութեամբ, քանի որ օրուայ բոլոր բանախօսներէն ոչ ոք հիշեց Արեւմտեան Հայաստանը՝ որու ազատագրման համար էր Գուրգեն Յանիգեանի հերոսական քայլը: Բոլորը գովաբանեցին հերոսի հայավարի հատկութիւնները ու մոռացութեան, կամ անտեսութեան, տուին իր պայքարի հիմնական առաքելութիւնը՝ ազատագրել Արեւմտեան Հայաստանը:

Ան իր խօսքերը աւարտեց հիշեցնելով որ այսօր Հայկական քաղաքական դաշտին վրայ, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պետական կառոյցն է միայն որ գործնականօրէն կը շարունակէ պայքարը՝ վասն Արեւմտեան Հայաստանի լիարժեք ազատագրումը:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն

Պաշտօնական Հայտարարութիւններ

Գարնիկ Սահակեան
ԱԳՅԿ ԿԱՐՉՈՒԹԵՏ

Վառաքի Սարգիսեանը վճարագասքէ Մկուր Չավուշօղլուին

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ՝ Գարնիկ Սարգիսեանը, անդրադարձաւ թուրքիոյ արտգործնախարար Մկուր Չավուշօղլուի, Ֆրանսայի արտգործնախարար՝ ժան-Իվ Լը Դրիանի ներկայութեան կատարած հայտարարութիւնին, արտահայտուեցաւ յետեւեալ ձեւով.

«Հայ ժողովուրդին դեմ կատարուած ցեղասպանութեան մասին ան ազատ է ցանկացած քննարկումներ կատարել ցանկացած կողմի հետ: Անկախ թէ այդ քննարկումները երբ, ինչպէս եւ ինչու տեղի կունենան, այնտեղ կան միջազգային համաձայնութեան եւ պարտաւորութեան մակարդակի փաստաթուղթեր, ինչպէս է ԱՄՆ նախագահ Վուտրո Ուիլսոնի պարտադիր իրաւարար վճիռը, որ մինչ օրս չէ իրագործուած, յետեւաբար եւ ըստ Հաագայի (Լահայի) ցանաքային պատերազմի օրէնքներու 18 հոկտեմբեր 1907-ի 4-րդ պայմանագրութեան 3-րորդ բաժինի 42-րորդ յօդուածին, Ուիլսոնեան վճիռով սահմանուած Արեւմտեան Հայաստանի տարածքները կը մնան բռնագրուման կարգավիճակին մէջ, որոնք Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան հանձնելու նպատակով պէտք է միջազգային համագումարի մը կողմէ յուրի ՄԱԿ-ի անվտանգութեան խորհուրդին կողմէ, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան, Թուրքիոյ, ԱՄՆ եւ իրաւարար վճիռի համար պաշտօնական դիմումներ ներկայացնող մոյս 25 պետութիւններու, առաւել Ռուսաստանի Ղաշնութեան եւ Չինաստանի, արտգործնախարարներու մակարդակով:»

Հիշեցնենք որ 13 Յունիս 2019-ին թշնամիի արտգործնախարարը կոչով հանդիսացած էր ՀՀ-ին, ըսելով. «Եթե Հայաստանը վստահ է իր վրա, թող ընդունի աշխատանքային խումբ ստեղծելու առաջարկը»

Նիկոլ Փաշինեան եւ բնիկ հայութիւնը

«Բարձր քննադատանքով եւ գոհունակութեամբ տեղեկացանք, Սանկտ Պետերբուրգի մէջ կազմակերպուած մամուլի ասուլիսի ընթացքին, Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ Պարոն Նիկոլ Փաշինեանի՝ աղբրեջանցի լրագրողի խեղաթիւրիչ հարցումի պատասխանին մասին:

Արցախի հողին վրայ Արցախի հայութեան բնիկութեան մասի Պարոն Փաշինեանի հաստատումը, մինչ օրս ամենայ իրապաշտ մօտեցումներէն մէկն է Արցախի հիմնախնդիրներուն նկատմամբ: »

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն

Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանն ու վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը մասնակցեցին Լէոնիդ Ազգալդեանի անուան յուշամեդալի յանձնման արարողութեան

Մայիսի 30-ին Էջմիածինի մէջ Ազատագրական բանակի հիմնադիր Յովսէփ Յովսէփեանի եւ Ազատագրական բանակի հրամանատարի տեղակալ գնդապետ Վոլոդիա Աւետիսեանի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ Լէոնիդ Ազգալդեանի անուան յուշամեդալի յանձնման արարողութիւնը:

Դիմելով հաւաքուած հիւրերուն, Յովսէփ Յովսէփեանը նշեց, որ պարգեւը կը յանձնուի Արցախեան ազատամարտի մասնակիցներուն եւ անոնց ովքեր հաւատարիմ են Լէոնիդ Ազգալդեանի պատգամին՝ Միացեալ Հայաստան ունենալուն: Յուշամեդալներ յանձնուեցին ազատամարտիկներուն: Զոհուած ազատամարտիկներու յուշամեդալները յանձնուեցին անոնց զաւակներուն:

Արեւմտեան Հայաստանի նախագահ Արմենակ Աբրահամեանը դիմելով ներկաներուն՝ յայտարարեց.

-Ազատագրական բանակի իւրաքանչիւր անդամն իր մէջ կը կրէ Լէոնիդի ոգին մէկ մասնիկը եւ անոր պատգամը: Եւ ինչպէս պատգամած էր Լէոնիդը՝ իր ոգիի մէկ մասնիկը կը տանինք Արեւմտեան Հայաստանը ազատագրելու:

Յովսէփ Յովսէփեանը պարգեւատրեց նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանին՝ նշելով որ այն ճանապարհը, զոր գծեր էր հրամանատար Ազգալդեանը, այժմ մեծ պատուախնդրութեամբ կը կատարէ Վարչապետ Սարգիսեանի կառոյցը, օրակարգի վրայ պահելով Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրման հարցը: Իր շնորհակալական խօսքով, վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը վերահաստատեց.

- Այս յուշամեդալը թէ՛ պատիվ է եւ թէ՛ պատասխանատուութիւն, նաեւ վկայութիւնն է, որ պայքարը դեռ կը շարունակուի:

Յօդուածներ

Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներու լիարժէք հատուցման գործընթացի յետաձգումը եւ միջազգային իրաւաքաղաքական համակարգի ապագան

Մտահոգիչ եւ իրայատուկ պարագայ մըն է Հայութեան, եւ մանաւանդ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան նկատմամբ շարունակուող միջազգային անտարբերութիւնն ու անարդարութիւնը:

Կան օրինակներ նման վերաբերմունքի մասին նաեւ այլ ազգերու նկատմամբ, բայց այն ինչ կը կատարուի Արեւմտեան Հայաստանի պարագային՝ բացարձակապէս իրայատուկ է այն իմաստով, որ անտարբերութիւնն ու անարդարութիւնը կը կատարուին միջազգային օրէնքի հիմնական սկզբունքներու եւ բազմակողմանի միջազգային պայմանագիրներու եւ անբեկանելի իրաւունքներու կոպիտ խախտումներով, այն աստիճանի որ համաշխարհային իրաւաքաղաքական համակարգը ոչ մէկ արդարացում կրնայ տալ, ոչ միայն այդ կոպիտ խախտումներուն մասին՝ այլ իր իսկ հիմնական առաքելութեան եւ հեղինակութեան ճշմարտութեան եւ պիտանելիութեան մասին:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի աւարտին, օրուայ ամենահզօր եւ ազդեցիկ տէրութիւնները կը հանդիսանային ԱՄՆ-ը, Անգլիան, Ֆրանսան, Ճապոնը, Իտալիան եւ Ռուսաստանը:

Ռուսաստանի հռչակաւոր իրամանագիրը (Ղեկըտը), Արեւմտեան Հայաստանի անկախութեան ճանաչումին մասին, որ մաս դարձաւ Ռուսաստանի սահմանադրութեան, եւ որու հիման վրայ էր միայն որ գոյութիւն ունեցաւ ներկայ Դանիմարկը (Danmark-ը), մինչ օրս կը մնայ անկատար՝ Արեւմտեան Հայաստանի մասով:

Փարիզի խաղաղութեան վեհաժողովի աւարտին՝ 19 Յունիս 1920-ին, De facto, յետոյ 11 Մայիս 1920-ին De jure ճանչցուեցաւ Հայաստան Պետութիւնը, նոյն վերոյիշեալ գերիզօր պետութիւններուն եւ անոնց դաշնակից երկու տասնեակէ աւելի պետութիւններու կողմէ: Ճանաչում մը, որ ըստ միջազգային օրէնքի սկզբունքներուն, անվերադարձ եւ անբեկանելի է:

Փարիզի վեհաժողովը ինքնին տեղի ունեցաւ առաջին համաշխարհային պատերազմը աւարտելու նպատակով, որմէ դուրս եկան հինգ խաղաղութեան դաշնագիրներ պատերազմէն պարտուող կողմերուն հետ, որոնցմէ մէկն էր օսմանեան կայսրութիւնը, եւ անոր յատկացուեցաւ Սեւրի դաշնագիրը, ըստ որուն որոշուեցաւ օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան տակ գտնուող տարածքներու եւ ժողովուրդներու ձակատագիրը, որոնց շարքին էր Արեւմտեան Հայաստանը, իր տարածքներով եւ ցեղասպանութեան, ներառեալ բռնի տեղահանման ենթարկուած հայութիւնով (եւ ոչ թէ Ռուսահայաստանին, որ երբէք չէ գտնուած օսմանեան տիրապետութեան տակ ու երբէք չէ ենթարկուած ցեղասպանութեան - պարզ յիշեցում մը անոնց՝ որոնք օրերս Սեւրի դաշնագիրը եւ անկէ բխած Ռիլտոնեան վճիռը կը փորձեն վերագրել ներկայ Հայաստանի Հանրապետութեան, սպասարկելով միայն եւ միայն Արեւմտեան Հայաստանի նկատմամբ կատարուող այդ անտարբերութեան եւ անարդարութեան յետին նպատակներուն):

Սեւրի դաշնագիրով սահմանուած բոլոր որոշումները իրագործուեցան, Սուրիայէն մինչեւ Եմէն, Իրաքէն մինչեւ հիւսիսային Աֆրիկէ, բացի Արեւմտեան Հայաստանի բաժինէն: Այս ի՞նչ միջազգային փաստաթուղթ է Սեւրի դաշնագիրը, որ կիրառելի է բոլորին համար՝ բացի Արեւմտեան Հայաստանէն: Միջազգային իրաւական ո՞րմէկ ատենանը կրնայ արդարացնել այս կոպիտ խախտումը...:

Ընթացքին, Կիլիկիան ազատագրուած էր եւ Հայկական Լէգիոնը 25 Նոյմբեր 1918-ին մտած էր Կիլիկիայ, ու սկսած վերականգնել բնական կեանքը: 4 Օգոստոս 1920-ին Կիլիկիոյ ազգային խորհուրդը հռչակեց Կիլիկիոյ անկախութեան հռչակագիրը: Ան չներառնուեցաւ 6 օր յետոյ (20.08.1920)

ստորագրուած Սեւրի դաշնագիրին մէջ, քանի որ արդէն ազատագրուած էր, եւ այդ բոլորը նախապէս համաձայնեցուած էր Պօղոս Նուպարի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Նաեւ անուղակի կերպով համաձայնեցուած էր Ռուսաստանին հետ՝ որպէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի (Triple Entente-ի) դաշնակիցը: Որոշուած էր նաեւ որ Ֆրանսան պիտի վերահսկէր Կիլիկիոյ անկախութիւնը, ու Հայկական Լէգիոնը պիտի դառնար ապագայ Հայկական բանակին կորիզը: Այս բոլորը մէկդին շարտելով, 20 Հոկտեմբեր 1921-ին (այսինքն Սեւրի դաշնագիրէն 10 ամիս, եւ Ռիլտոնի իրաւարար վճիռէն 7 ամիս յետոյ), Ֆրանսան ինքնագլուխ ստորագրեց Անգարայի անօրէն պայմանագիրը՝ այդ օրերուն տակաւին ոչ մէկ օրինական հեղինակութիւն ներկայացնող Քեմալ Աթաթուրքին հետ ու անոր յանցնեց Կիլիկիան, խախտելով ոչ միայն հայերու հետ ունեցած համաձայնութիւնը՝ այլեւ Անգլիոյ եւ Ռուսաստանի հետ կազմուած դաշնութեան սկզբունքները:

Միւս կողմէ, նոյն ժամանակներուն, տակաւին միջազգային ճանաչում չստացած Ռուսաստանը 21 Մարտ 1921-ին, կրկին պետական ոչ մէկ հեղինակութիւն ունեցող Քեմալ Աթաթուրքին հետ ստորագրեց Կարսի անօրէն պայմանագիրը, անոր նուիրելով հայ ազգին պատկանող եւ միջազգային պարտաւորութիւն հանդիսացող Ռիլտոնեան իրաւարար վճիռով որոշուած քարտէսի սահմաններէն ներս գտնուող տարածքներ:

Սա ամենապարզ եւ նախնական ներկայացումն է Արեւմտեան Հայաստանի եւ անոր ժողովուրդին նկատմամբ իրագործուած անարդարութեան, եւ միջազգային օրէնքի կոպիտ խախտումին մասին, որոնց ամենափոքրն իսկ լուրջ յարձական տակ կը դնէ ամփոռջ միջազգային իրաւաքաղաքական համակարգն ու անոր հեղինակութիւնը:

Շատեր կրնան ըսել, որ այդ օրերուն Ազգերու Լիգան դեռ նոր էր, եւ աշխարհի պետութիւնները տակավին վարժ չէին իրենց ազգային գերագոյն շահերը համատեղելու ինչ որ միջազգային չափանիշերու մէջ: Բայց այսօր արդէն համաշխարհային իրաւաքաղաքական համակարգը կայացած է, եւ ունի մօտ մէկ դարեայ կեանք ունեցող փորձառութիւն: Ի՞նչն է որ այսօր արգելք կը դառնայ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներու իրականացման գործընթացին, մանաւանդ երբ այդ իրաւունքներու հիմնականները անժամանցելի, անբեկանելի եւ պարտադիր են, Ինչպէս է Պետութիւններու ճանաչումը, Իրաւարար վճիռները եւ տարածքներու բռնագրաւման օրէնքներն ու իրաւունքները:

ՄԱԿ-ի Կանոնադրութեան նախաբանն իսկ խախտուած կը մնայ որքան ատեն որ Արեւմտեան Հայաստանի եւ անոր ժողովուրդին իրաւունքները կը մնան միջազգային օրակարգէն դուրս:

ՄԱԿ-ի ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մենք՝ Միացեալ Ազգերու ժողովուրդներս, յի ենք վճռականութեամբ՝ փրկելու գալիք սերունդները պատերազմի արհաւիրքէն, որ մեր կեանքի ընթացքին երկու անգամ անասելի վիշտ պատճառած է մարդկութեան, եւ վերահաստատել հաւատքը մարդու հիմնական իրաւունքներու, անհատի արժանապատւութեան եւ արժէքի, տղամարդու եւ կնոջ, ինչպէս նաեւ մեծ ու փոքր ազգերու հաւասար իրաւունքներու նկատմամբ, եւ ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որոնք ապահովեն արդարութիւնն ու դաշինքներէն եւ միջազգային իրաւունքի այլ աղբիւրներէն բխող պարտաւորութիւններուն հանդէպ յարգանքը, եւ աւելի մեծ ազատութեան պայմաններու մէջ խթանել ընկերային առաջընթացն ու կենսամակարդակի բարելաւումը,

եւ յանուն այդ նպատակներուն՝ ցուցաբերել հանդուրժողութիւն, ու իրարու հետ ապրիլ

խաղաղ-դուրեւանք, որպէս բարի դրացիներ, եւ միաւորել մեր ուժերը միջազգային խաղաղութիւնն ու անվտանգութիւնը պահպանելու համար, եւ համապատասխան սկզբունքներու ընդունման եւ մեթոդներու սահմանման միջոցով երաշխաւորել զինուժի գործադրումը բացառապէս ընդհանուր շահերուն համապատասխան, եւ միջազգային լծակները գործադրել բոլոր ժողովուրդներու տնտեսական եւ ընկերային առաջընթացը խթանելու համար,

Որոշած ենք միաւորել մեր ջանքերն այդ նպատակներուն հասնելու համար

Ըստ այդմ, մեր համապատասխան կառավարութիւնները, ժողովուած Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ, բաւարար ու պատշաճ կերպով իրենց լիազօրութիւնները փաստած ներկայացուցիչներու միջոցով համաձայնած են ընդունիլ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան սոյն կանոնադրութիւնը եւ կը հիմնեն Միացեալ Ազգեր անուանունով միջազգային կազմակերպութիւնը:

Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներու կոպիտ խախտումներէն 100 տարիներ անց, եւ ՄԱԿ-ի Կանոնադրութեան մշակումէն 75 տարիներ անց, աշխարհը այսօր անգամ մը եւս կը գտնուի ահաւոր ճգնաժամի մը մէջ, որ կրնայ հնարաւորաբար վերածուիլ կրկին կործանիչ համաշխարհային նոր պատերազմի մը:

Միջազգային օրէնքը, կամ անոր արդար եւ լիարժէք գործադրումը, բացարձակ եւ փաստացի ձախողութեան մատնուած է:

Արդեօք այս իրողութիւնը հարցականի տակ պիտի չդնէ՞ ՄԱԿ-ի եւ ընդհանրապէս համաշխարհային իրաւաբաղաքական համակարգի առաքելութիւնն ու հեղինակութիւնը: Ներկայ աշխարհը այսօր այս բոլորի մասին վերատեսութիւններ անցընելու կարիքը ունի՞ թէ չէ:

Իսկ օրէնքներն են որ վերատեսութեան կարիքն ունին, թէ այդ օրէնքներու գործադրման (կամ աւելի ճիշտը՝ չգործադրելու) իրողութիւնը:

Իրականութեան մէջ. մարդկութիւնը այսօր լուրջ ընտրութիւն կատարելու հրամայականի առջեւ կը գտնուի.

- Կամ ընդունիլ որ երկրագունդը համամարդկային եւ ընդհանուրին պարտադիր օրէնքներով ի վիճակի չէ ապրելու,
- Կամ ալ այդ օրէնքները արդարօրէն եւ ընդհանուրին համար պարտադիր դարձնելու նպատակով՝ նոր գործելաճ մը ստեղծելու կարիքն ունի:

Երրորդ ուղի չկայ:

ԳԱՐՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կարգապետ

Լոյս տեսաւ Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան պաշտօնական համացանցային նոր կայքը
www.warmeniagov.com

ՍՏՈՐԱԳՐԱՀԱՒԱՔ

ՍՏՈՐԱԳՐԱՀԱՒԱՔԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒԻՆ ՄԱԿ-Ի ԲՈՒՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Սոյն ստորագրահաւաքի նպատակն է ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարութեան եւ անդամ պետութիւններուն առջեւ ներկայացնել Հայ ժողովուրդի փաստացի եւ վճռական որոշումը՝ տէր կանգնելու Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներուն մինչեւ անոնց լիարժէք իրականացումը, վերականգնելով ազատ եւ ինքնիշխան Արեւմտեան Հայաստանը:

Ստորագրահաւաքի բովանդակութեան ծանօթանալու համար սեղմեցէք հետեւեալ կապը

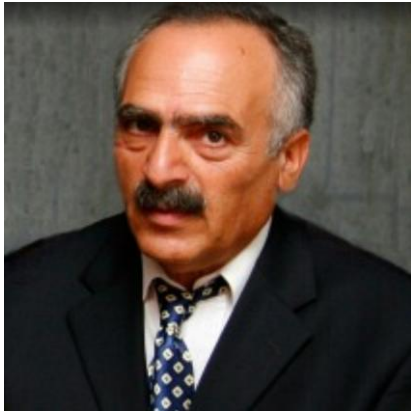
<https://warmeniagov.com/armenian>

Ստորագրելու համար լրացուցէք ձեր տուեալները եւ սեղմեցէք ՍՏՈՐԱԳՐԵԼ

Ծանօթ: Ձեր անձնական տուեալները կը մնան գաղտնի եւ հրապարակման ենթակայ չեն

Կրթութիւն եւ գիտութիւն - Պատմական

2. Հայոց այբուբենի կառուցուածքն ու խորհուրդները

ՄՐՎՍԷՍ ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Արեւմտեան Հայաստանի
Կրթութեան եւ Գիտութեան Նախարար

Մեզի տեսանելի եւ հասանելի ամեն ինչ լոյս է, կամ լոյսերու համադրութիւն:

Առաջնորդուելով սուրբ Մ. Սաշտոցի ասանդած սուրբ Երրորդութեան սկզբունքով, գտեր ենք, որ տառերու բաղադրիչները ընդամենը չորս տեսակի լոյսեր են, այսպէս.

Նկատելի է, որ առաջին երեքը «L»-լոյսի տարբեր դրսեւորումներն են, ու բունբանգի երեք տարբերակներն են:

Լոյսերու այս չորս տեսակները տառերու մէջ տարբեր դիրքերով յայտնուելով՝ կ'ունենան որակական փոփոխութիւններ, բայց ոչ էական:

Անհրաժեշտ է իմանալ, որ բունբանգ («L»-ն) կ'առաջանայ բութ մատէն եւ ցուցամատէն, եւ նիւթակնաացուած պատկերն է Աստուածային Բանին ու Հոգիին, որ շարժիչ ոյժն է նիւթական աշխարհի, եւ ճշգրիտ գիտութիւններու աղբիւրն է:

Պատահական չէ, որ գրաբարի մէջ որոշ պայմաններու տակ «L»-ին կը փոխարինէ «բ»-ն, օրինակ, հոլովներու մէջ «բան»-ը գործիական հոլովով կ'ըլլայ «բանիւ», բայց «աստղ-աստեղ»-ը կը դառնայ «աստեղբ» եւ ոչ թէ «աստեղի»:

«4»-րդ գծագիրը որբել էակի ողնաշարն է, մարմինը, որուն երբ կ'աւելնայ բունբանգ-հոգին (գծ. «2»-ն) ան կը դառնայ շնչաւոր: Իսկ միւս բունբանգ-լոյսերը (շնորհները) էակին կամ անձին կը տրուի ըստ անոր ընկալունակութեան: Եթէ շնչաւորը մարդ է՝ անոր կը տրուի կատարեալ ուղեղային («ուս»-ի) փառապսակ, եթէ անասուն կենդանի է՝ «ուշ»-ի փառապսակ-բունբանգ, եւայլն: Բունբանգներն ունին դիրքային տարբերակներ, որոնք կը բխին տիեզերքի խորհրդանիշ շրջանագիծէն՝ երբ երկրաչափօրէն գայն կը բաժնենք x հորիզոնական եւ y ուղղահայեաց հատուածներու (գծ. 5-ի նարնջագոյն հատուածները)

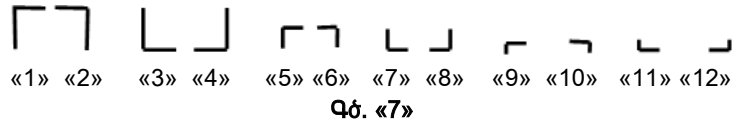
Գծ. «5»

Գծ. «6»

Այդ բունբանգներուն հաստատուն տեսք տալու համար՝ անոնց բութ անկիւնները վերածենք ուղիղ անկեան (գծ. «6»):

Նոյն սկզբունքով ալ այլ համամասնութիւններ ունեցող բունբանգները պատկերելով՝ կ'ունենանք այբուբենի մէջ գործող անհատ բունբանգներ, այսպիսի շարքով.

Գծ. «7»

Սոյն 12 բունբանգներէն իւրաքանչիւրն ունի ինքնուրոյն խորհուրդ՝ որոնցմով կը բացայայտուին տառերու իմաստները, եւ կարելի կ'ըլլայ բանալ բառերու բուն բովանդակութիւնը:

Փորձենք պարզաբանել:

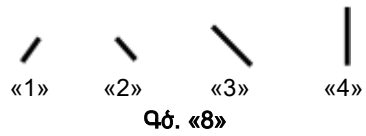
- Գծ. «7»-ի՝
- «1»-ը տիեզերական որբել լոյս է:
- «2»-ն Աստուածապարգեւ լոյս է:
- «3»-ը երկրային որբել լոյս է:
- «4»-ը երկրի լոյսն է:
- «5»-ը երկնային որբել հոգեւոր լոյս է:
- «6»-ը Աստուածապարգեւ հոգեւոր լոյս է:
- «7»-ն երկրային որբել հոգեւոր լոյս է:
- «8»-ն երկրի հոգեւոր լոյսն է:
- «9»-ն հայրապարգեւ լուսապսակն է:
- «10»-ն Աստուածապարգեւ լուսապսակն է:
- «11»-ը մայրապարգեւ լուսապսակն է:
- «12»-ն երկրի պարգեւած լուսապսակն է:

Վերադառնանք գծ. «4»-ին:

Ան էութեան լոյսն է՝ ողնաշարը, որն ունի զարգացման սկզբունք: Մաշտոց կ'ըսէ, որ էութիւնն ունի կեանքի երեք փուլ:

Սակայն մինչեւ այդ փուլերուն անցնիլը՝ էութեան հոգի-սերմը կը գտնուի անձի հօր մէջ:

Ան «ոչինչ»-ն է, եւ կը պատկերուի «շեշտ»-ով (Տես՝ գծ. «8»-ի «4»-րդ բաղադրիչը):

Գծ. «8»

Հոգիի մարմնաւորման առաջին քայլը այն է, երբ մայրական ծուին (նիւթին) կը փոխանցուի հայրական սիրոյ հուրը (շեշտը), եւ կը սկսի սաղմնաւորումը:

Յաջորդ փուլը էակի կազմաւորման բացարձակ անգիտակից ժամանակն է, եւ կը պատկերուի փոքր «բութ»-ով (Տես՝ գծ.«8»-ի «2»-րդ բաղադրիչը):

Փոքր «բութ»-ը կը խորհրդանշէ նաեւ կեանքի առաջին փուլի աւարտին տրուած աստուածապարգեւ կայծը (փառը)՝ որու ներգորշութեամբ միայն էութիւնը կրնայ լոյս աշխարհ գալ:

Էակի կեանքի երրորդ փուլը անչափահասութեան շրջանն է, երբ ան կ'ապրի ու կ'աճի յենուելով ծնողներու եւ հարազատներու

օժանդակութեան:

Այն կը պատկերուի մեծ բութով (գծ. «8»-ի «3»-րդ բաղադրիչը): Չորրորդ փուլը չափահասութեան շրջանն է, երբ էութիւնը ֆիզիկապէս արդէն կայացած է, եւ տառերու մէջ կը ներկայանայ յաճախ օգտագործուող ուղղահայեաց գիծով (Տես գծ. «8»-ի «4»-րդ բաղադրիչը):

Գծագիր «8»-ով տրուած մանրամասներու գաղափարային հիմքին վրայ կառուցուած են սեպագիր տառերը:

Համոզուած ենք, որ սոյն 16 մասնիկներն ու անոնց խորհուրդները ո՛չ միայն Հայոց այբուբենի հիմքերն են՝ այլ անկասկած մարդկութեան ծանօթ բոլոր այբուբեններուն:

Ներկայացնենք Հայոց այբուբենի իւրաքանչիւր տառն իր հոգետոր, լուսապսակային եւ էական բաղադրիչներով՝ ըստ մեր պատկերացումներուն:

Հիմք վերցուցած ենք վաստակաշատ լեզուաբան, լուսահոգի Վահան Սարգսեանի «Հայոց Գրերի Ծագումը» երկով վերուած Հայոց տառերու հնագոյն կերպարանքները: (Տես գծ.«9»):

Ա	Բ	Գ	Դ	Ե	Ջ	Է	Ը	Թ
Ձ	Ի	Լ	Մ	Ն	Յ	Շ	Ճ	Դ
Ն	Ր	Ս	Ն	Ը	Ր	Չ	Պ	Ջ
Ր	Ւ	Ս	Վ	Ղ	Յ	Ի	Կ	Վ

Գծ. «9»

Վերադառնանք լարախաղացին:

Պատահականութիւն չէ, որ դեռ ոչ վաղ անցեալին լարախաղացներն իրենց վարպետութիւնը կը ցուցադրէին յատկապէս կրօնական մեծ տօն օրերուն (Նաւասարդեան տօնախմբութիւններուն, ապա Զատիկի օրերուն)՝ վանքերու հարեանութեամբ: Լարախաղացն ու անոր օգնականը, անոնց ներկայացումն ու հանդերձանքները ունեցեր են ծիսական ու խորհրդապաշտական խորք, ինչպէս եւ դաստիարակչական նպատակ: Անոնք անմիջականօրէն կապ ունին այբուբենի կառուցածքին ու խորհուրդներուն հետ:

Լարախաղացի լարը ամրացնող չորս ցիցերը էութեան առաջընթացն ապահովող չորս սիւներն են: Պարանը՝ երկրի վրայ գործելու համար տրուած տեղողութեան ժամանակամիջոցն է, ինչը պէտք է անցնիլ արեւմուտքէն դէպի արեւելք (ծնունդէն զարգացում, լուսաւորում):

Եթէ էակը ձգտի կամ թերուի դէպի աջ կամ ձախ՝ դատապարտուած կ'ըլլայ կործանման: Այսինքն ան իրաւունք չունի ծայրայեղ մտաւորական եւ կամ նիւթապաշտ ըլլալու: Երկուքն ալ մահացու են:

Քանզի «աջ»-ը հոգետոր-մտաւոր ոլորտն է, իսկ «ձախ»-ը ֆիզիկական, նիւթական: Երկիր մոլորակի երկբնոյթ իրականութեան պայմաններուն մէջ՝ անծը պէտք է կարողանայ հաւասարակշռել իր գործունէութիւնը, յատկապէս թռիչքներ կատարելու պահերուն (հոգետոր, գիտական թռիչք):

Պարան-ժամանակամիջոցը՝ այբուբենի մէջ կ'արտայայտուի

կցորդող հորիզոնական գծիկներով (գծ. «10»-ի սլաքով նշուածները), որոնք հասունացման տարբեր պարբերաշրջաններու տեղողութիւններն են, երաժշտական եզրով՝ «ինտերվալները», հին հայերէնով՝ «ամանակ»-ները:

Գծ. «10»

Լարախաղացը հասուն եւ գործող մարդն է պարանին վրայ (գծ. «8»-ի «4»-րդ բաղադրիչը): Անոր ձեռքի գաւազանը (զլխու կամ ուղեղի աւազանը) կը խորհրդանշէ այն նժարը՝ որով կը կշռադատէ (վերուվար կ'ընէ) ու կը գործէ իր կեանքի ընթացքին:

Ասպարէզ դուրս գալու համար ան կը մագլցի շեղադիր պարանով մեծ բութով, ցոյց տալով ծնունդէն ու անչափահասութենէն չափահասութեան եւ ինքնագործունէութեան անցման ուղին ու խորհուրդը:

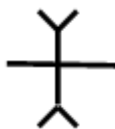
Սինչեւ ճամբայ ելլելը՝ ան գետնի վրայ է, եւ «ոչինչ» է:

Անոր օգնական ծաղրածուն՝ ոչնչութեան եւ անգիտակցութեան մէջ մոլորուած անձն է, ով չէ՛ արժանացած մարմնաւորուելու կամ կեանք մտնելու որպէս մարդ: Ան կը փորձէ հետեւիլ լարախաղացին՝ բայց կ'իյնայ առաջին քայլէն իսկ, որովհետեւ դեռ չէ գիտակցած իր ընելիքը լոյս աշխաչիս վրայ (օրինակ՝ մահացող նորածինը, մանուկը): Ան ստիպուած է ողորմութիւն խնդրելու ներկաներէն (հրեշտակներէն)՝ մտաւոր-հոգետոր տհասութենէն դուրս գալու համար, նաեւ խնդրելու Աստուծոյ ողորմածութիւնը՝ վերստին մա'րդ ծնուելու համար:

Կեանքի այս փուլերը առնչութիւն ունինք երաժշտական գլխաւոր 4 ձայնանիշերուն հետ (Ա, Ե, Է, Ը – Do, Re, Mi, Fa), չորս գլխաւոր գոյներուն հետ, ճառագայթի 4 զլխաւոր տեսակներուն հետ, եւայլն:

Էութեան գոյութեան պարբերաշրջաններն ունին նաեւ հակառակ ընթացք՝ ծերութիւն-իմաստութիւն, պառաւութիւն (երբ յենարան-գաւազանի կարիքն ունին կրկին), մահ՝ եւ կրկին «ոչինչ»: Հակադարձ 4 միաւորներուն հետ (8 փուլերով) կ'ամբողջանայ շրջանառութիւնը, եւ կը փակուի շրջանակը, սկիզբ տալով նոր պարբերաշրջանի մը, ու նոր կեանքի մը տարբեր հարթութեան վրայ:

Գորգերու վրայ կը հանդիպինք «լարախաղաց»-ի (ու խաչի) խորհուրդին, սակայն փոքր ինչ այլ իմաստաւորումով, կապուած լարն ամրացնող չորս յենարաններուն հետ:

Գծ. «11»

«12»

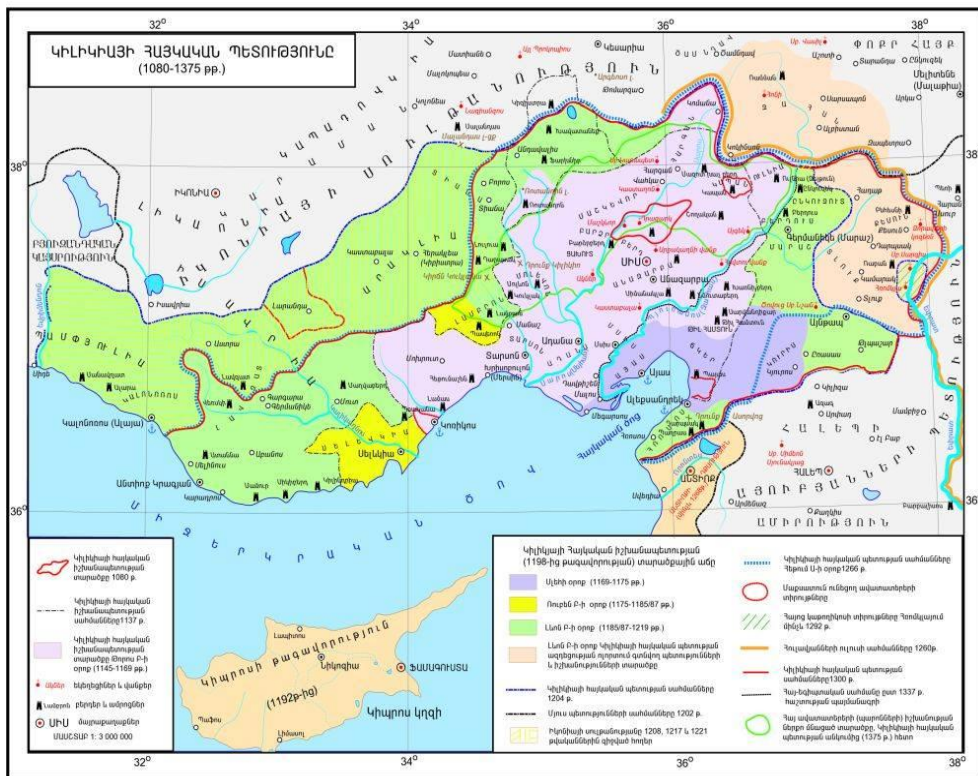
«13»

Սոյն «12» գծագիրը կը նշանակէ «Աստուծոյ թիւը», որուն մէջ կայ նաեւ «երկինք» գաղափարը, իսկ «13» գծագիրն ունի «երկիր» իմաստը: Ուստի լարախաղացի լարը մէկ կողմէ ամրացուած է երկինքին միւս կողմէ ալ երկրին: Հետեւաբար լարախաղացը կը գտնուի երկրի եւ երկինքի միջեւ: Ան կա'մ պիտի հասնի աստուածային բարձունքին՝ կամ ալ պիտի գլորուի երկրի անդունդները: (Շարունակելի)

Կիլիկիա - Ֆրանսայի Եւ Մեծն Բրիտանիոյ Շրջադարձը Դ. Մաս

Վիգէն Կ. Թսուլնեան

Պատմութիւնը միայն դէպքերու շարք չէ, այլ նաեւ է վերլուծում եւ պատճառներու բացայայտում, որպէս ապագայի ժողովուրդի դպրոց: Յաջողած կը համարուի այն ժողովուրդը, որ իր պատմութենէն դասեր քաղէ՝ զիտէ եւ նոյն ծուղակին մէջ նորէն չ'իյնար:

Սերտելու համար պատճառները Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ շրջադարձին ու հակահայ քաղաքականութեան Առջին Համաշխարհային Պատերազմի աւարտին, հարկ է ճշդել պատճառները: Ինչպէ՞ս եղաւ որ պարտուած Օսմանեան պետութեան յետնորդներուն տրուեցաւ առիթը ստեղծելու համար Թրքական Հանրապետութիւն կոչուած պետութիւն մը, հին ժողովուրդներու՝ յոյներու, հայերու եւ ասորիներու հողերուն վրայ: Այս մասին է որ պիտի շարունակենք անդրադառնալ այս յօդուածով:

Մուսթաֆա Քեմալ շատ լաւ գիտէր որ Անաթոլիան է պետութեան պաշտպանութեան վերջին միջնաբերդը: Ան 19 Մայիս 1919-ին հասաւ Սամսոն նաւահանգիստը գալով Պոլսէն: Չօրսվարը թէ եքնիչի պաշտօնով եկած էր Անաթոլիա Օսմանեան բանակին մնացած զօրամասերը լուծարքի ենթարկելու համար, սակայն ստանձնեց զինեալ ընթացութիւն պատրաստելու ծրագիրը: Յունիս 1919-ին ան հրապարակեց Ամասիայի շրջաբերականը, որու մէջ անդրադարձաւ երկրի անկախութեան կորուստին: Կորսնցնելու ժամանակ չկար, ըստ իրեն: Ան առաւ ձակատագրական որոշումը: 8 Յուլիս 1919-ին ան Օսմանեան բանակէն հրաժարեցաւ եւ Պոլիս նստող Օսմանեան կառավարութիւնը ձերբակալութեան հրահանգով արձակեց անոր հանդէպ: Ապա նոյնիսկ մահապատիժի հրամանագիր ստորագրուեցաւ:

Սեպտեմբերին սկսան կազմակերպել ընթացութեան ղեկավարութիւնը: 4 Սեպտեմբեր 1919-ին, Սեբաստիոյ մէջ

կազմակերպուեցաւ ընթացութիւնը համագումար մը եւ անկէ ետք հրապարակուեցաւ «Միսաքի Միլի», այսինքն Ազգային համաձայնագիր մը, որ կը կազմակերպէր ընթացութեան շարժումը եւ Մուսթաֆա Քեմալին վստահուեցաւ շարժումին ղեկավարութիւնը: Այս քայլը անոր տուաւ որոշ լիազօրութիւններ: Դեկտեմբեր 1919-ին տեղի ունեցան Օսմանեան պետութեան խորհրդարանի վերջին ընտրութիւնները: Արդիւնքը ընթացութեան շարժումի օգտին էր: «Անաթոլիայի եւ Ռումելիայի Իրաւունքներու Պաշտպանութեան Միութիւն», որ ընթացութիւնը նեցուկը կը վայելէր, զլիաւորութեամբ Մուսթաֆա Քեմալի, ստացաւ քուէներու մեծամասնութիւնը: Խորհրդարանի առաջին նիստը տեղի ունեցաւ 12 Յունուար 1920-ին եւ 18 Մարտ 1920-ին ան լուծուեցաւ բրիտանական զրաման իշխանութեան կողմէ, որովհետեւ որդեգրած էր «Միսաքի Միլի»-ն: Արդէն շարժումը ստացած էր ժողովրդային վստահութիւն եւ խորհրդարանը լուծարքի ենթարկելը արդէն նշան մըն էր, որ բրիտանական ուժերը կը փորձէին կանխել գալիքը: Արդէն տեղի ունեցան նոր խորհրդարանական ընտրութիւններ ընտրելու համար Անգարան որպէս կեդրոն ունեցող անօրինական խորհրդարան մը: 23 Ապրիլ 1920-ին ապօրէնի Մեծ Մեծլիսի առաջին նիստը կայացաւ Անգարայի մէջ: Մուսթաֆա Քեմալ ընտրուեցաւ ապօրինի Մեծլիսի նախագահ: Երկիրը իրականութեան մէջ բաժնուած էր երկուքի: Միջազգային ճանաչում վայելող իշխանութիւն մը Պոլսոյ մէջ, ապօրինի երկրորդ մը Անգարայի մէջ: Միջազգային

ճանաչում ունեցող Օսմանեան կառավարութիւնն է որ ստորագրեց Սեւրի դաշնագիրը, 10 Օգոստոս 1920-ին, Սուլթան Սոհամէտ 6-րորդի հրամանով: Մուսթաֆա Քեմալի ղեկավարած Անգարան որպէս կեդրոն ունեցող ապօրինի պետութիւնը բնաւ չհաշտուեցաւ Սեւրի մէջ հաստատուած Օսմանեան պետութեան բաժանումին հետ: Անոնք "ապօրինի" որակեցին Սեւրի դաշնագիրը ստորագրողներուն արարքը: Անոնց նպատակն էր պահել «թրքական հողերը», այսինքն այն հողերը զորս իրենց նախահայրերը սուրով գրաւած էին բնիկ ժողովուրդներէն՝ յոյներէն, հայերէն եւ ասորիներէն ու այդ ժողովուրդները ստրկացուցած էին: Անոնք չէին հաշտուէր այդ «պապեանական հող»ի կորուստի գաղափարին հետ: Յաջորդ քայլը եղաւ Անգարա նստող ապօրինի ղեկավարութեան կողմէ բանակի մը կազմութիւնը: Այս բանակը սկսաւ պայքարը մի քանի ձակատներու վրայ: Անոնք դէմ դրին Օսմանեան օրինական բանակի մնացորդացին, որ հաւաքուած էր բրիտանական ուժերու կողմէ, արեւմուտքէն յառաջացող յունական բանակին, որ հասած էր Իզմիր, արեւելքի մէջ Երեւանի բանակին, իսկ հարաւի մէջ ֆրանսական բանակին եւ Հայկական լեգէոնին: Մուսթաֆա Քեմալի ահաբեկիչներու բանակը օգտուեցաւ Ռուսիոյ մէջ իշխանութեան հասած համայնակար իշխանութեան մատուցած դրամական եւ զինուորական նեցուկէն: Նեցուկին պատճառները պիտի սերտենք յաջորդի: (Շարունակելի)

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԻԱՄՆԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ - Ժողովածու

Գրուխ II
Շարունակութիւն

ՀՌԶԱԿԱԳԻՐ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) ձեւաւորման մասին

Փարիզ, Ֆրանսա, 24 Մայիս, 2013 թ.

Յարգելի՛ հայրենակիցներ
Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը, Արեւմտեան Հայաստանի վտարանդի կառավարութիւնը եւ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողով (Խորհրդարան) ձեւաւորող յատուկ յանձնաժողովը, ստանձնելով Արեւմտեան Հայաստանի պետական համակարգերու կազմաւորման ու ստեղծման, հայերու գոյութեան ու ինքնութեան պահպանման, Արեւմտեան Հայաստանի տնտեսութեան վերականգնման ու վերաշինութեան պատասխանատուութիւնը,

Կը յայտարարեն. Ստեղծել Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողով (Խորհրդարան), որ պիտի իրականացնէ հայութեան ուժերու համախմբումը: Յենքային համարել Հայկական հարցի՝ Հայոց պահանջատիրութեան լուծման խնդիրին մէջ ազգային միասնութիւնը, եւ հայոց անժամանցելի իրաւունքը: Ընդունիլ մէկ բանաձեւ. հայ ժողովուրդը պէտք է ապրի ինքնաբաւ, իսկ ապագային մէկ միասնական եւ անկախ Հայոց պետութեան կազմին մէջ:

Կ՝առաջնորդուին՝

ա) Արեւմտեան Հայաստանի հայերու Ազգային Խորհուրդի պաշտօնական յայտարարութեամբ (ընդունուած՝ 2004 թուականի Դեկտեմբեր 17-ին) եւ «Արեւմտեան Հայաստանի հայերու իրաւունքներու մասին» հռչակագիրով (ընդունուած՝ 2007 թուականի Յունուար 20-ին):

բ) Արեւմտեան Հայաստանի վտարանդի կառավարութեան ստեղծման (ընդունուած՝ 2011 թուականի Փետրուար 4-ին) եւ Արեւմտեան Հայաստանի պետական համակարգի մասին որոշումներով (ընդունուած՝ 2011 թուականի Մարտ 2-ին):

գ) 2012 թուականի Նոյեմբեր 30-ի Արեւմտեան Հայաստանի հայերու՝ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողով (Խորհրդարան) ձեւաւորելու մասին 5-րդ վեհաժողովի որոշմամբ:

Կը հռչակեն. Նկատի առնելով այն փաստը, որ հակառակ մարդկային բարոյականութեանն ու որեւէ իրաւունքին՝ ճանչնալու Հայոց իրաւունքները բնօրրան հայրենիքի նկատմամբ, Թիւրքիոյ իրարայայջորդ կառավարութիւնները՝ սուլթանական, երիտթրքական եւ քեմալական, 1894-1923 թթ.-ներուն իրականացուցած են Հայերու դէմ ցեղասպանութիւն եւ բռնազարթ, որոնց միջոցով աննախադէպ փոփոխած են ազգագրական պատկերը տարածաշրջանին մէջ, իսկ իբրեւ հետեւանք, կրճատելով հայերուն թիւը բռնազարուած տարածքներուն մէջ, իբրեւ «յաւելավճար» իրենց յանցագործութիւններուն՝ խախտած են ազգութիւններու միջեւ բնականոն յարաբերակցութիւնը՝ Արեւմտեան Հայաստանին մէջ, եւ նկատի առնելով վերոյիշեալ ողջ իրողութիւնը՝ կը հռչակեն.

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) իրաւասութիւնը կը տարածուի ինչպէս Արեւմտեան Հայաստան պետութեան քաղաքացիներուն վրայ, այնպէս ալ Արեւմտեան Հայաստանի բռնազարուած երկրամասի՝ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւական (de jure) եւ փաստական (de facto) տարածքներուն վրայ՝ նկատի ունենալով

ա) Հայաստան - Թիւրքիա սահմանագատումը՝ համաձայն ԱՄՆ-ի 28-րդ նախագահ Վուդրո Ուիլսոնի Իրաւարար վճիռին (22 Նոյեմբեր, 1920 թ.):

բ) Հայաստանի անկախութիւնը՝ Արեւմտեան Հայաստանի

եւ Կիլիկիոյ տարածքին, համաձայն ՄԱԿ-ի «Գաղութային երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն անյապաղ անկախութիւն տրամադրելու մասին» հռչակագիրին (14 Դեկտեմբեր, 1960 թ.):

գ) Իբրեւ բնիկ ժողովուրդ՝ Արեւմտեան Հայաստանի հայերու ունեցած պատմական, ծագումնաբանական, մշակութային, քաղաքակրթական, պետականաստեղծ անժամկետ եւ անժխտելի իրաւունքները՝ համաձայն ՄԱԿ-ի «Բնիկ ժողովուրդներու իրաւունքներուն մասին» հռչակագիրին (13 Սեպտեմբեր, 2007 թ.): Վերոյիշեալ իրաւասութիւնը կը տարածուի Արեւմտեան Հայաստանի հետեւեալ նահանգներուն եւ տարածքներուն վրայ՝ 1. Վան, 2. Պիթիս, 3. Էրզրում (Կարին), 4. Տրապիզոն (Համշէն), 5. Սվազ (Սեբաստիա), 6. Դիարբեքիր (Տիգրանակերտ), 7. Խարփուք (Խարբերդ), 8. Կիլիկիա (Ներառեալ՝ Կեսարիա, Մարաշ, Ատանա, Չէլթուն, Այնթապ, Անտիոք), 9. Կարս (եւ Սուրմալու), 10. Ջաւախք, 11. Նախճաւան:

Առաջնորդուելով վերը նշուած փաստաթուղթերով եւ դրոյթներով՝ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը, Արեւմտեան Հայաստանի վտարանդի կառավարութիւնը եւ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողով (Խորհրդարան) ձեւաւորող յատուկ յանձնաժողովը Կը յայտարարեն.

Կը ստեղծուի Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողով (Խորհրդարան) ձեւաւորող Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողով (ԿԸՅ), որ լիազօրուած է կազմակերպելու եւ իրականացնելու ընտրական ողջ գործընթացը: (Տես՝ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողով (Խորհրդարան) ձեւաւորող Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի կայքը՝ <http://www.western-armenia-election.org>):

Քաղաքացիներու արձանագրութիւնը.
Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիներ են բոլոր այն անձիք, որոնք կրնան հիմնաւորել թե՛ իրենց տարագրեալ ըլլալը Հայրենիքէն (Արեւմտեան Հայաստանէն), թե՛ իրենց ծագումը՝ Նոյնիսկ քանի մը սերունդ վաղեմութեամբ (ուղիղ ժառանգական կայով):

1) Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) ընտրութիւններուն մասնակցելու ցանկութիւն յայտնած Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիներու, ինչպէս նաեւ հայրենակցական ու հայրենասիրական հասարակական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու արձանագրութեան գործընթացը կ'իրականացուի՝ 2013 թ.-ի Մայիս 24-էն մինչեւ Դեկտեմբեր 1-ը:

2) Ընտրութիւններուն մասնակցելու ցանկութիւն յայտնած Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները կ'արձանագրուին հետեւեալ կայքին՝

<http://www.western-armenia-election.org/votes/Enregistrement2013-fr-arm.php>

Թեկնածուներու արձանագրութիւնը

1) 2013 թ.-ի Յունիս 1-էն կը սկսի Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) պատգամաւորութեան թեկնածուին կողմէ իրականացուող ստորագրահաւաքը՝ յատուկ հաստատուած ձեւաթուղթերու միջոցով:

2) Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովը (Խորհրդարանը) բաղկացած է Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիներէն: Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիի անձնագիր ունենալը պարտադիր է պատգամաւորութեան թեկնածուին համար:

3) Թեկնածուներու արձանագրութիւնը կ'իրականացուի 2013 թ.-ի Հոկտեմբեր 1-էն ժամը 08:00, մինչեւ Հոկտեմբեր 22-ն՝ ժամը 24:00:

Պետական փաստաթուղթեր

4) Ընտրութիւնները կ'իրականացուին 2013 թ.-ի Նոյեմբեր 22-էն ժամը 08:00, մինչեւ Դեկտեմբեր 1-ը՝ ժամը 00:00 (Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի կայքին միջոցով կամ գրաւոր):

5) Ընտրութիւններու արդիւնքները Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին կողմէ կը հաստատուին եւ կը հրատարակուին 2013 թ.-ի Դեկտեմբեր 17-ին:

6) Առաջադրուելու համար թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ Արեւմտեան Յայաստանի քաղաքացիներու նուազագոյնը 100 ստորագրութիւն:

7) Թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ ինքնակենսագրութիւն եւ գործունեութեան համառօտ ծրագիր:

8) Արեւմտեան Յայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) պատգամաւորութեան թեկնածուները կ'արձանագրուին հետեւեալ կայքին՝

- <http://www.western-armenia-election.org/votes/Candidature2013-fr-arm-en-ru.php>
- <http://www.western-armenia-election.org/ConsultationElectorale/2013/Teqnadzouneri timoume-2013.pdf>
- <http://www.western-armenia-election.org/ConsultationElectorale/2013/Requete de candidature-2013.pdf>

Կը հաստատեն որ, Արեւմտեան Յայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) պատգամաւորութեան թեկնածուները՝ որոնք պաշտօնապէս կ'ընդունին Արեւմտեան Յայաստանի Ազգային խորհուրդի եւ Արեւմտեան Յայաստանի վտարանդի կառավարութեան Յռչակագիրը եւ հիմնադիր փաստաթուղթերը, կրնան ինքնաառաջադրուիլ եւ կամ ներկայացուիլ հայրենակցական ու հայրենասիրական հասարակական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու, Արեւմտեան Յայաստանի Ազգային խորհուրդի ու Արեւմտեան Յայաստանի վտարանդի կառավարութեան կողմէ: Արեւմտեան Յայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) ձեւաւորման հիմնական մեթոտականութիւնները, ներառեալ՝ կանոնակարգի նախագիծը, որով կը հաստատուի Արեւմտեան Յայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) առաջին նստաշրջանի գումարման ժամկետը, պատգամաւորներու քանակը, հայրենակցական ու հայրենասիրական հասարակական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու ներգրաման օրինակարգը՝ հաստատուած Արեւմտեան Յայաստանի Ազգային խորհուրդին կողմէ: Կոչ կ'ուղղեն համայն հայերուն՝ որպէսզի պաշտպանեն եւ հաստատեն իրենց անսակարելի եւ անժամանցելի իրաւունքները, որոնց կարեւորագոյն գործողութիւններն մէկը Արեւմտեան Յայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) ձեւաւորումն է, նաեւ, որ աշխոյժօրէն մասնակցին այս ընտրութիւններուն՝ Արեւմտեան Յայաստանի քաղաքացիութիւնը ձեռք բերելով, անոր ընձեռած բացառիկ հնարաւորութեան ծիրին մէջ: Արմենակ Աբրահամեան Արեւմտեան՝ Յայաստանի Ազգային խորհուրդի նախագահ, Տիգրան Փաշաբեգեան՝ Արեւմտեան Յայաստանի վտարանդի կառավարութեան վարչապետ, Արեւմտեան Յայաստանի Ազգային ժողով (Խորհրդարան) ձեւաւորող յատուկ յանձնաժողովի ՆԱԽԱԳԱՅԱԿԱՆ ԶՐԱՄԱՆԱԳԻՐ «Արեւմտեան Յայաստանի Զանրապետութիւնը իբրեւ շարունակող պետութիւն» Թիւ 12 - 2014-02-23 Որոշում, յիշեցում՝ Արեւմտեան Յայաստանի Զանրապետութեան վերաբերեալ, որ կը հանդիսանայ 1920-ին ճանչցուած հայկական Յայաստան պետութեան շարունակութիւնը: Յայաստան Յայկական պետութեան անկախութիւնը ճանչցուած է 1920 թուականի Յունուար 19-ին: Սեւրի պայմանագրի 93-րդ յօդուածով հաստատուած են Յայաստան Պետութեան մէջ բնակող փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու պաշտպանութիւնը:

Յօդուած 1 - Զիմք ընդունելով այն փաստերը, որ Յայկական Պետութիւնը Դաշնակից տերութիւններուն կողմէ «դէ ֆակտո» ճանչցուած է 1920 թ. Յունուար 19-ին եւ «դէ յուրէ» 1920 թ.-ի Մայիս 11-ին՝ կը յայտարարենք, որ Արեւմտեան Յայաստանի Զանրապետութիւնը (Յայաստան) կը հանդիսանայ Յայկական

Պետութեան՝ Յայաստանի, շարունակող պետութիւն:

Յօդուած 2 - Զաշուի առնելով վերոնշեալ փաստերը, Արեւմտեան Յայաստանի Զանրապետութիւնն այսօր, իբրեւ Յայկական Յայաստան պետութեան շարունակող՝ պարտաւորութիւն կը կրէ բոլոր ուխտերով, պայմանագիրներով, համաձայնագիրներով եւ դատավճիռներով, որոնք կայացուած են 1920 թ.-ի ճանչցուած Յայկական Յայաստան Պետութեան կողմէ: Յայաստան Պետութեան անկախութեան պաշտօնական ճանաչումները. 1917 թուականի Դեկտեմբեր 29-ին Ռուսաստանի Սովետական ժողովրդական կոմիսարներու խորհուրդը (Սովնարկոմ) յատուկ հրամանագիրով կը ճանչնայ Արեւմտեան Յայաստանի (Տաճկահայաստանի) անկախութիւնը: 1919 թուականի Փետրուար 12-ին Արեւմտեան Յայաստանի հայերու Ազգային պատուիրակութիւնն ու Յայաստանի Զանրապետութեան պատուիրակութիւնը կը հանդիպին Փարիզի մէջ գումարուած Խաղաղութեան վեհաժողովի ծիրէն ներս, որպէսզի յուշագիր ներկայացնեն հայ ժողովուրդի պահանջներուն վերաբերեալ, որ յետագային՝ 1919 թուականի Փետրուար 26-ին, կը ներկայացուի Վերսայեան խաղաղութեան խորհրդածոյովի: Այս փաստաթուղթը, Ազգերու Լիգայի եւ Դաշնակից տերութիւններու հովանաւորութեան ներքոյ, կը պահանջէ մասնաւորապէս Յայաստան Պետութեան անկախութեան ճանաչումը, որ կազմուած է Արեւմտեան Յայաստանի 6 մարզերէն, Կիլիկիայէն, ինչպէս նաեւ Նոր հռչակուած Յայաստանի Զանրապետութեան: Ներկայացուած պահանջներուն ի պատասխան Դաշնակիցներու Գերագոյն Խորհուրդը 1920 թ.-ի Յունուար 19-ին կայացուցած է հետեւեալ որոշումը եւ «դէ ֆակտո» ճանչցած է Յայկական պետութիւնը.

- 1) Յայկական պետութեան կառավարութիւնը կը ճանչցուի, իբրեւ կառավարութիւն,
- 2) այս որոշումը չի կանխորոշէր Յայկական պետութեան սահմաններուն հարցը:

1920 թուականի Յունուար 27-ին Խաղաղութեան վեհաժողովի քարտուղարութիւնը այս երկու որոշումները պաշտօնապէս ներկայացուցած է Յայ Ազգային Միացեալ պատուիրակութեան: 1920 թուականի Մայիս 11-ին թրքական պատուիրակութիւնը կը հրահրուի վեհաժողովին, ուր անոր կը ներկայացուին «Խաղաղութեան պայմաններ»-ը: Դաշնակից Ուժերուն մէջ էր նաեւ Յայկական Պետութեան պատուիրակութիւնը: «Խաղաղութեան պայմաններ»-ու նախաբանին մէջ, որ յետագային դարձաւ Սեւրի Դաշնագրի նախաբանը, Յայաստանը նշուած է Դաշնակից տերութիւններու շարքին: Յայկական Պետութիւնը ճանչցուեցաւ նաեւ «դէ յուրէ»:

1920 թ.-ի Օգոստոս 10-ին ստորագրուեցաւ Սեւրի խաղաղութեան դաշնագիրը, որուն 88-93րդ յօդուածները կը վերաբերին Յայաստան Պետութեան: 1920 թ.-ի Նոյեմբեր 22-ին ԱՄՆ-ի 28-րդ նախագահ Վուդրօ Ուիլսոնը վաւերացուց Իրաւարար վճիռ՝ «Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահի որոշումը Թիւրքիոյ եւ Յայաստանի միջեւ սահմանի, Յայաստանի ծով ելքի եւ հայկական սահմանին յարակից թրքական տարածքի ապառազմականացման վերաբերեալ»: Արմենակ Աբրահամեան՝ Արեւմտեան Յայաստանի Զանրապետութեան նախագահ, ՆԱԽԱԳԱՅԱԿԱՆ ԶՐԱՄԱՆԱԳԻՐ Թիւ 23, 2014-08.10 Արեւմտեան Յայաստանի Զանրապետութեան Սահմանադրութեան նախագիծը մշակելու վերաբերեալ Արեւմտեան Յայաստանի ազգային խորհուրդի ստեղծման 10-րդ, Արեւմտեան Յայաստանի վտարանդի կառավարութեան կազմաւորման գործընթացի սկզբնաւորման 4-րդ տարեդարձի, Արեւմտեան Յայաստանի Խորհրդարանի ձեւաւորման, Արեւմտեան Յայաստանի Զանրապետութեան նախագահի ընտրութեան փաստի, այն է՝ Արեւմտեան Յայաստանի Զանրապետութեան պետական կառոյցներու ձեւաւորման փաստին առնչութեամբ՝

կը հաստատենք եւ կը վերահաստատենք, որ Արեւմտեան Յայաստանի Զանրապետութիւնը (Յայաստան) ազատ, անկախ, ինքնիշխան, հասարակական, իրաւական, ժողովրդավարական, ինչպէս նաեւ մշտական գիտութեան, դրական չէզոք պետութիւն է, որ հիմնաւորուած է հետեւեալ հռչակագիրներուն, որոշումներուն, օրէնքներուն եւ իրաւական փաստա-

- թուղթերուն վրայ՝
- 1. Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Ազգային Խորհուրդի հիմնադիր ժողովի որոշման 17.12.2004 թ.,
- 2. Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհրդարանի պատգամաւորներու ընդունած հռչակագրի-20.01.2007 թ.,
- 3. Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութիւն կազմելու մասին հռչակագրի-04.02.2011 թ.,
- 4. Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի չեզոքութեան մասին որոշման 29.03.2011 թ.,
- 5. Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան դրօշակի մասին հրամանագիրի - 21.10.2011 թ.,
- 6. Արեւմտեան Հայաստանի հայերու ինքնապաշտպանութեան ուժերու ստեղծման մասին հրամանագիրի - 26.12.2012 թ.,
- 7. Արեւմտեան Հայաստան Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) ձեւաւորման մասին հռչակագիրի - 24.05.2013 թ.,
- 8. Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի հրամանագիր, Որոշում, յիշեցում՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան վերաբերեալ, որ կը հանդիսանայ 1920-ի Հայկական Պետութեան շարունակութիւնը:

Թիւ 12 - 2014-02-23: Եւ ըստ այդմ՝ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովին (Խորհրդարանին) կ'առաջարկենք ձեւաւորել Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան մշակման յանձնաժողով, եւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան ձեռնարկուած Սահմանադրութեան Նախագիծի մշակումը՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պետական կառոյցներու ձեւին եւ բովանդակութեան համար, իբրեւ հիմք ընդունելով Արեւմտեան Հայաստանի հայերու եւ Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիներու կամարտայայտութեան վերաբերեալ վերոյիշեալ հռչակագրերը, որոշումները, օրէնքներն ու իրաւական փաստաթուղթերը: Արմենակ Աբրահամեան Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ

Արեւմտեան Հայաստանը վաւերացուց Սելրի խաղաղութեան դաշնագիրը

Ներածութիւն:

«The Times» թերթի Փարիզի թղթակիցը գրեր է հետեւեալ յօդուածը, 11 Օգոստոս 1920,
 «1920 թուականի Օգոստոս 10-ին, 11 Դաշնակից Պետութիւնները ստորագրեցին Սելրի Դաշնագիրը: [1]
 Հայ-թիւրքական Դաշնագիրը վերջապէս ստորագրուեցաւ: Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Սելրի մէջ՝ կէսօրէն յետոյ, ժամը 16:00-ին:
 Ձգձգումներէ ետք՝ որուն պատճառը կը հանդիսանար Յոյն-Իտալական բանակցութիւնները: Թրքական պատուիրակութիւնը ինչ որ այլ պատճառով մերժեց ստորագրել Դաշնագիրը՝ առանց փոխադարձ ստորագրութեան Սերբիայի, այլապէս Կոնստանդնուպոլիսէն յատուկ թոյլտուութիւն պէտք էր:
 Սերպիան չստորագրեց, որովհետեւ չէր ուզեր պատրաստութիւն վերցնել թրքական պարտքին համար, որու կազմակերպումը պէտք է տեղափոխուէր Սերպական Թագաւորութիւն, Խորուաթիա եւ Սլովենիա, որոնք միասնօրէն կ'առանձնանային հին օսմանեան տարածաշրջանէն:
 Սակայն, այդ ժամանակաընթացքին ստորագրելու թոյլտուութիւն ձեռք բերած են Գեներալ Հադի Փաշան, Ռիզա Թաֆիկ Բէյը եւ Ռաշիտ Բէյը, ուստի արարողութիւնը տեղի ունեցած է քանի մը ժամ յետոյ: Փարիզ Օգոստոսի 10-ը - Արարողութեան կը նախագահէր պարոն Միլերանը: Թրքական պատուիրակութեան ստորագրութեան ետք, Դաշնակից Պետութիւններու ներկայացուցիչները Նոյնպէս ստորագրեցին, Մեծ Բրիտանիան ներկայացուց Պարոն Ջորջ Գրահամը: Ստորագրութիւնները դրուեցան երեք փաստաթուղթերու վրայ. առաջին՝ Նոյն ինքն Դաշնագիրին վրայ, երկրորդ՝ Յոյն-Իտալական արձանագրութեան վրայ, եւ երրորդ՝ այն արձանագրութեան վրայ, որ կը վերաբերէր ազդեցութեան գօտիներուն՝ Փոքր Ասիոյ մէջ:

Ընթացակարգը նման էր ստորագրման ընթացակարգին, որն ընդունուէր էր Նախորդ Դաշնագիրը ստորագրելու ժամանակ: Թիւրքիոյ ներկայացուցիչները հազած էին բաճկոններ, բայց պահպանած էին Ֆետը ամբողջ արարողութեան ընթացքին, ըստ իրենց ազգային աւանդոյթին:
 Ստորագրող Պետութիւնները եղան Թիւրքիան, ինչպէս նաեւ Մեծ Բրիտանիան, Ֆրանսան, Իտալիան, Ճապոնը, Հայաստանը, Բելժիքան, Յունաստանը, Լեհաստանը, Պորտուգալը, Ռումանիան, Չեխոսլովակիան:
 Սերպիան, եւ Հերագը չներկայացան:
 Խաղաղութեան Պայմանագիրի վաւերացումը Հունգարիոյ հետ, եւ Դաշնագիրը, որ ստորագրուեցաւ Թիւրքիոյ կողմէ, յետագային՝ Մեծ Բրիտանիոյ համար հանդիսացաւ Նախապայմանը սոյն պատերազմի օրինական աւարտին, որ սկսած էր 1914 թուականին:
 Խաղաղութիւնը Գերմանիոյ հետ, ստորագրուեցաւ Վերսալի մէջ, 1919 թուականի Յունիս 28-ին, վաւերացուեցաւ 1920 թուականի Յունուար 10-ին:
 Խաղաղութիւնը Աւստրիոյ հետ, ստորագրուեցաւ Սենտ-ժերմէնի մէջ, 1919 թուականի սեպտեմբեր 10-ին, եւ վաւերացուեցաւ 1920-ի Յուլիս 16-ին:
 Խաղաղութիւնը Բուլկարիոյ հետ, ստորագրուեցաւ Նոյի մէջ, 1919 թուականի Նոյեմբեր 27-ին եւ վաւերացուեցաւ 1920 թուականի Օգոստոս 9-ին:
 Խաղաղութիւնը Հունգարիոյ հետ, ստորագրուեցաւ Վերսալի մէջ, 1919 թուականի Յունիս 4-ին, բայց մինչեւ օրս չէ վաւերացուած:

Համայնքներու Պալատի հարցին ի պատասխան, Յունիսի 1-ին պարոն Պոնար Լաուը յայտարարեց, որ համաձայն սոյն պատերազմի դադրեցման օրէնքի (Սահմանման) ակտին, կարելի չէ օրէնսդրութիւն թողարկել, քանի ստորագրուած Պայմանագիրները Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Բուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Թիւրքիոյ հետ չեն ստացած անհրաժեշտ վաւերացումը:

The Times, August 11, 1920

* * *

Պաշտօնական հաղորդագրութիւն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ Սելրի պայմանագիրը վաւերացնելու մասին

Այս պատճառով ալ, 2016 թուականի Մայիս 9-ին, օրինագիծ ներկայացուեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի Խորհրդարանի Նախագահութեան, որ թոյլ կուտայ վաւերացնելու Սելրի Խաղաղութեան Դաշնագիրը Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ:
 Այս նախագիծը փոփոխուեցաւ քանի մը անգամ, եւ անոր երրորդ տարբերակը, որ պէտք է ընդունուէր Արեւմտեան Հայաստանի Խորհրդարանի անդամներուն եւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի Իրաւաբանական Խորհուրդին կողմէ, աւարտուեցաւ 2016 թուականի Յունիս 24-ին, երեւանի ժամանակով 23:30-ին:
 Օրէնքի Նախագիծը ներկայացուած է պաշտպանուած է Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Արտաքին Գործոց Նախարար պարոն Գառնիկ Սարգիսեանին կողմէ, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ պարոն Տիգրան Փաշաբեգեանի համաձայնութեամբ, Կառավարութեան կողմէ, որ կը գտնուի Եւրոպայի սահմաններէն դուրս, եւ ընդունուած է միաձայն, մէկ ձայն դէմ, ինչը թոյլ տուաւ վաւերացնելու Սելրի Խաղաղութեան Դաշնագիրն ու լրացուցիչ Պայմանագիրերու Յաւելուածները, որոնք ստորագրուէր են 1920 թուականի Օգոստոս 10-ին:
 2016 թուականի Յունիսի 24-ը կը համարուի պատմական օր, այդ օրը Սելրի Խաղաղութեան Դաշնագիրը վաւերացուեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանին կողմէ:
 Ընդունուած օրինագիծը բաղկացած է երկու յօդուածներէ:

Պետական փաստաթուղթեր

Յօդուած ա. - Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետեան (Հայաստան) Նախագահը լիազօրուած է վաւերացնելու հաղաղութեան պայմանագիրը, որ ստորագրուած է Սեւրի մէջ՝ 1920 թ.-ի 10 Օգոստոսին, ինչպէս նաեւ նոյն օրը ստորագրուած են լրացուցիչ պայմանագիրներու Յաւելուածները, որոնք նշուած են ստորեւ:

- Պայմանագիրը Դաշնակից Տէրութիւններուն հետ այն է, որ ընդունուին որոշումներ, որոնք անհրաժեշտ կը համարուին այդ Տէրութիւններուն կողմէ, որոնք կը պաշտպանեն տուեալ Պետութեան բնակիչներուն, որոնք մաս չեն կազմեր բնակչութեան մեծամասնութեան առումով, որոնք ունին՝ ցեղի, լեզուի կամ կրօնի տարբերութիւն:
- Լրացուցիչ արձանագրութիւն դիւանագիտական ծառայութիւններու համար, այն Պետութիւններու տարածքներուն վրայ, որոնք ստորագրած են Պայմանագիրը:
- Պայմանագիրը հիմնական Դաշնակից Տէրութիւններուն հետ սահմանած է դրոյթներ, որոնք անհրաժեշտ կը համարուին այդ տէրութիւններու ազատութիւնն ապահովելու, տարանցման եւ արդարացի վերաբերմունք այլ ազգերու հետ առեւտուր կատարելու համար:

Յօդուած ք. - Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան (Հայաստան) Նախագահը լիազօրուած է հետապնդելու ԱՄՆ-ի Նախագահ Վուդրօ Ուիլսոնի Իրաւարար Վճիռի Պաշտօնավարութեան հրամանի իրականացման գործընթացը, որ ստորագրուած է 1920 թուականի Նոյեմբեր 22-ին:

Այն նշուած կ'ըլլայ առանձնակի Միջազգային գրութեան մէջ, ինչը կը նշանակէ, թէ Սեւրի հաղաղութեան Դաշնագիրը վաւերացուեր է Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան (Հայաստան) կողմէ, երբ նոյն օրը, վաւերացումէն քանի մը ժամ առաջ, հանրաքուէի միջոցով Մեծ Բրիտանիան դուրս եկաւ Եւրո-Միութենէն, 51,9% ձայն կողմ քուէարկութեամբ: Եւ նոյն օրը, Յովմի Քահանայապետ Տրեանտի Պապը այցելեց Երեւան, իր ելոյթին մէջ դատապարտեց ցեղասպանութիւնը, որ տեղի ունեցած էր հայ ժողովուրդին դէմ:

Եւրո-Միութենէն Մեծ Բրիտանիոյ դուրս գալը ճգնաժամային ցուցանիշ է, ինչը կապուած է Սուրիոյ պատերազմին, փախստականներու ճգնաժամին, Միջին Արեւելքի խնդիրներուն հետ, որ լեցուն է անտարբերութեամբ, այդ շարքին Արեւմտեան Հայաստանի նկատմամբ:

* * *

Սեւրի հաղաղութեան Դաշնագրի 457-458 էջերը կը նշեն վաւերացնելու պայմանները, որոնք բերուած են ստորեւ.

- Սոյն Դաշնագիրը կազմուած է ֆրանսերէն, իտալերէն եւ անգլերէն լեզուներով, եւ եւթակայ է վաւերացման:
- Տարակարծութիւններու պարագային, կը գերակայէ ֆրանսերէն տարբերակը, բացառութեամբ 1-ին բաժինին (Ազգերու Լիգայի ուխտին) եւ 12-րդ բաժինին (Աշխատանքի) վերաբերեալ, որտեղ ֆրանսերէն եւ անգլերէն տարբերակները ունին հաւասար արժէք:
- Վաւերացումները պետք է յանձնել Փարիզի մէջ, հնարաւորին չափ կարճ ժամանակահատուածի մէջ:
- Այն տէրութիւնները, որոնց Կառավարութեան գրասենեակը կը գտնուի Եւրոպայէն դուրս, իրաւունք ունին ֆրանսական հորիզոնարարին եւ Կառավարութեան, իրենց Փարիզի դիւանագիտական ներկայացուցիչին միջոցով տեղեակ պահելու այն մասին, որ տուեր են իրենց վաւերացումը, եւ զանոնք պետք է հնարաւորին չափ արագ փոխանցեն:
- Վաւերացումներու առաջին արձանագրութիւնը կը կազմուի այն ժամանակ, երբ մէկ կողմէ Թիւրքիան, միւս կողմէ՝ երեք գլխաւոր Դաշնակից Պետութիւնները կը ստորագրեն Դաշնագրի վաւերացումը:
- Առաջին արձանագրութենէն ի վեր Դաշնագիրը ուժի մէջ կը մտնէ, պայմանաւորուող Բարձր Տէրութիւններուն կողմէ, որոնք նոյնպէս զայն կը վաւերացնեն:
- Հաշուարկելու համար բոլոր ժամանակային սահմանափակումները տուեալ Դաշնագրի վաւերացման համար, այս

օրը կը հանդիսանայ Դաշնագրի ուժի մէջ մտնելու օրը: - Բոլոր առումներով Դաշնագիրը ուժի մէջ կը մտնէ սկսած վաւերացման օրէն՝ իւրաքանչիւր Տէրութեան կողմէ:

- Ֆրանսական Կառավարութիւնը բոլոր ստորագրած Տէրութիւններուն կը փոխանցէ վաւերագիրներու արձանագրութիւններու հաստատման պատճենը:
- Ի վկայութիւն, վերանուանեալ լիազօր ներկայացուցիչները ստորագրեցին սոյն Դաշնագիրը (14 ստորագրեալ կողմեր)

* * *

Պատմական ակնարկ

- Հայկական Պետութիւնը Արեւմտեան Հայաստանի տարածքին «դէ ֆակտո» ճանչցուեցաւ Յունուար 19, 1920 թ.-ին (Անկախութեան օրը) Գերագոյն Խորհուրդի Դաշնակից տէրութիւններուն կողմէ:
- Հայկական Պետութիւնը Արեւմտեան Հայաստանի տարածքին ճանչցուեցաւ «դէ յուրէ», 1920 թ.-ի Մայիս 11-ին, Գերագոյն Խորհուրդի Դաշնակից Տէրութիւններուն կողմէ:
- Հայկական Պետութիւնը, գլխաւոր Դաշնակից Տէրութիւնները, Դաշնակից Տէրութիւններն ու Թիւրքիան ստորագրեր են Սեւրի պայմանագիրը 1920 թուականի Օգոստոս 10-ին:
- 1920 թ. Նոյեմբեր 22-ին ԱՄՆ-ի Նախագահ Վուդրօ Ուիլսոնը ստորագրեց Իրաւարար Վճիռը, որով նշեց Հայաստանի պետական սահմանները Հայաստան Պետութեան եւ Թիւրքիոյ միջեւ:
- 2004 թ.-ի Դեկտեմբեր 17-ին, Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Ազգային Խորհուրդը Շուշիի մէջ հռչակեց իր գոյութեան մասին:
- 2007 թ.-ի Յունուար 20-ին, Արեւմտեան Հայաստանի Վեհաժողովի պատուիրակները ընդունեցին պաշտօնական Հռչակագիր Արեւմտեան Հայաստանի հայերու իրաւունքներուն մասին:
- 2011 թ.-ի Փետրուար 4-ին, Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը ստեղծեց Արեւմտեան Հայաստանի կառավարութիւնը:
- 2013 թ.-ի Յունուար 24-ին, Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը, Արեւմտեան Հայաստանի կառավարութիւնը միաձայն հռչակեցին Նախագիծ՝ Արեւմտեան Հայաստանի Խորհրդարանի ստեղծման մասին, ժողովրդավարական ընտրութիւններու միջոցով:
- 2013 թ.-ի Դեկտեմբեր 16-ին, 64 պատգամաւորներ պաշտօնապէս ընտրուեցան Արեւմտեան Հայաստանի հայերուն կողմէ, ովքեր նշուած էին ցուցակով:
- 2014 թ.-ի Յունուար 20-ին, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին Նախագահը պաշտօնապէս ընտրուեցաւ պատգամաւորներուն կողմէ:
- 2014 թ.-ի Փետրուար 23-ին, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի հրամանագիրով Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը (Հայաստան) նշուեցաւ, որպէս 1920 թուականին ճանչցուած Հայաստան պետութեան շարունակող պետութիւն:
- 2014 թ.-ի Փետրուար 16-ի Նախագահի հրամանագիրը կը հաստատէ պաշտօնապէս, որ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի եւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութեան նստավայրը Կարինն է (Երզրում) Արեւմտեան Հայաստանի մէջ:
- 2016 թ.-ի Յունիս 24-ին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան անունով՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահը վաւերացուց Սեւրի պայմանագիրը:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան
Կառավարութեան տեղեկատուական ծառայութիւն
24.06.2016 թ.

ԳԼՈՒԽ I III-ը յաջորդ թիւով

Շաբաթ 15 Յունիս 2019 - Թիւ 12

Հրատարակչութիւն

Արեւմտեան Հայաստանի
Ուսումնասիրութիւններու Կեդրոնի

Հետադարձ կապ
mfa@warmeniagov.com